

ТЕОРІЯ ДОКАЗОВОГО ПРАВА

НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ ПОСІБНИК

МОНОГРАФІЯ

 ПРОВОА
ЄДНІСТЬ
РЕДАКЦІЯ
ЮРИДИЧНИХ
ВИДАНЬ

УДК 343.14(477)(02)(07)
Т33

Рецензенти:

Р. О. Стефанчук – доктор юридичних наук, професор, академік Національної академії правових наук України, перший заступник Голови Верховної Ради України;

Г. П. Тимченко – доктор юридичних наук, професор, провідний науковий співробітник Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України.

Т33 Теорія доказового права: науково-практичний посібник (монографія); за заг. ред. д. ю. н., проф., акад. Академії наук Вищої школи України М. М. Ясинка. Київ: Алерта, 2021. 426 с.

ISBN 978-617-566-587-9

Даний науково-практичний посібник (монографія) ввібрав в себе сучасні наукові дослідження та практичні напрацювання у сфері найскладнішої частини судового процесу – судового доказування. В даній роботі доказове право розглядається як комплексна система міжгалузево-спеціалізованої підгалузі процесуального права, яка має свою правову природу та місце в теорії процесуального права. Доказове право як окрема самостійна дисципліна поділена на загальну, особливу та спеціалізовану частини. В кожній такій частині викладено як теоретичні, так і практичні напрацювання, які дають подальший розвиток науки про докази та доказування у сфері цивільних галузей процесуального права.

УДК 343.14(477)(02)(07)

ISBN 978-617-566-587-9

© Авторський колектив, 2021
© Видавництво «Алерта», 2021

ЗМІСТ

Авторський колектив 8

Глава 1.

Доказове право як наука, його правова природа, система та місце в теорії права

- § 1. Доказове право як наука, його правова природа та місце в теорії права 10
§ 2. Поняття засобів доказування та їх особливості 21

Глава 2.

Докази в процесуальних галузях права

- § 1. Поняття доказів, як інформаційно-процесуального джерела в сучасному правосудді 24
§ 2. Мета, завдання, основні засади та система доказового права як комплексної, міжгалузево-спеціалізованої підгалузі права 33
§ 3. Засоби доказування та їх характеристика 37
§ 4. Засоби доказування як спосіб встановлення юридично-значимих фактів та обставин 73

Глава 3.

Правова природа доказування в процесуальних галузях права. Принципи доказування та стадії доказового процесу

- § 1. Правова природа доказування, його сутність та значення 79
§ 2. Поняття доказування в теорії процесуального права 86
§ 3. Принципи доказування та їх особливості 98
§ 4. Доказування як психологічна, логічна, юридична та філософська категорії 107

Глава 4.

Правовий статус суду як організаційної основи в сфері процесуального доказування та суб'єкти доказового процесу

- § 1. Суд як організаційна основа у сфері процесуального доказування 114

§ 2 Суб'єкти доказового процесу та тлумачення ними засобів доказування	119
--	-----

Глава 5.

Позов та процес змагальних паперів. Процесуальна форма судового засідання

§ 1. Позов як початковий етап доказового процесу	125
§ 2. Обмін письмовими заявами як спосіб доказування в сучасному правосудді	128
2.1. Обмін письмовими заявами як процесуальна форма заочної змагальності сторін	128
2.2. Психологічні особливості змагальності процесуальних паперів	134
§ 3. Процесуальна форма судового засідання як складова доказового процесу	135
§ 4. Сучасні тенденції щодо змагальної та слідчої форми судових процесів	145

Глава 6.

Предмет та засоби доказування в різних галузях процесуального права

§ 1. Загальна характеристика предмета доказування та його особливості в різних галузях процесуального права	149
§ 2. Доказування як процесуальна та психологічна діяльність суб'єктів доказового процесу	158
§ 3. Місце матеріального і процесуального права у сфері доказового процесу	174
§ 4. Правові позиції суб'єктів доказового процесу як основа до формування системи доказів з точки зору матеріального та процесуального права	178

Глава 7.

Структура процесуального доказування та причинно-наслідковий зв'язок між процесуальними діями і бездіяльністю та їх наслідками

§ 1. Структура процесуального доказування та доведення у цивільних галузях процесуального права	186
---	-----

§ 2. Доказова пряма та процес заповнення латентного простору	196
§ 3. Доказування причинно-наслідкового зв'язку між дією чи бездіяльністю та їх наслідками	203

Глава 8.

Рациональність доказування та його стандарт

§ 1. Доказування як об'єктивна та суб'єктивна складова доказового процесу	208
§ 2. Правила подання доказів та їх особливості	214
§ 3. Судове доказування як процес пізнання змісту засобів доказування	220
§ 4. Структура судових доказів та їх оцінка	230
§ 5. Стандарт доказування та судова правотворчість, та їх особливості	243
§ 6. Об'єктивна та відносна істина у процесуальному праві та межі доказування в різних галузях процесуального права	255

Глава 9.

Дослідження та пізнання змісту доказів, їх оцінка та структура

§ 1. Судове доказування як комплексна, лінійна модель в судовому процесі	263
§ 2. Належність, допустимість, достовірність та достатність доказів в сфері різних галузей процесуального права	271
§ 3. Теорія вірогідності в сфері правових презумпцій та фікцій	282
§ 4. Судові преюдиції, загальновідомі та визнані факти	288
§ 5. Особливості механізму дослідження засобів доказування у судовому процесі	296

Глава 10.

Способи урегулювання спорів в суді та роль доказів в такому процесі

§ 1. Способи вирішення та урегулювання матеріально-правових спорів в суді	299
---	-----

- § 2. Врегулювання спорів за участю судді та судова медіація як спосіб врегулювання різнопредметних спорів.....312
- § 3. Врегулювання колективних трудових спорів (конфліктів) у позасудовому та судовому порядках 324

Глава 11. Судові дебати як процесуальний аналіз доказової інформації.....333

Глава 12.

Особливості доказування на стадіях апеляційного та касаційного провадження

- § 1. Особливості доказування на стадії апеляційного провадження 337
- § 2. Особливості доказування на стадії касаційного провадження 341

Глава 13.

Особливості доказування при розгляді справ в Європейському суді з прав людини

- § 1. Процедура доказування у Європейському суді з прав людини: аналіз положень Регламенту ЄСПЛ.....346
- § 2. Органи та особи, що задіяні в роботі Європейського суду з прав людини та виконанні його рішень на території України.....352

Глава 14. Особливості доказування в масових (групових) позовах.....360

Глава 15. Доказування в окремому провадженні.....368

Глава 16. Особливості доказування при наявності судової практики Верховного Суду та Європейського суду з прав людини 390

Глава 17. Взаємодія судової практики та судового прецеденту в доказовому процесі.....403

Глава 18.

Докази та доказування у справах про розірвання договору оренди землі сільськогосподарського призначення

- § 1. Засоби доказування у справах про розірвання договору оренди землі сільськогосподарського призначення.....411
- § 2. Особливості процесу доказування та оцінки доказів у справах про розірвання договорів оренди земель сільськогосподарського призначення.....417

Авторський колектив

Верес І. Я.	к. ю. н., доцент	Львівський національний університет ім. І. Франка
Кройтор В. А.	к. ю. н., професор	Харківський національний університет внутрішніх справ
Кіріяк О. В.	к. ю. н., доцент	Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича
Степаненко Т. В.	к. ю. н., доцент	Харківський національний університет внутрішніх справ
Семко Ю. В.	магістр права	Львівський національний університет ім. І. Франка
Запара С. І.	д. ю. н., професор	Сумський національний аграрний університет
Угриновська О. І.	к. ю. н., доцент	Львівський національний університет ім. І. Франка
Рябченко Ю. Ю.	д. ю. н., професор	Національний університет державної податкової служби України
Феннич В. П.	к. ю. н., доцент	Ужгородський національний університет
Щербак С. В.	к. ю. н., доцент	Сумський національний аграрний університет
Ясинок Д. М.	аспірант	Сумський національний аграрний університет
Ясинок М. М.	д. ю. н., професор, академік	Сумський національний аграрний університет

Авторський колектив

Верес І. Я.	гл. 10 § 1 у співавторстві (Угриновська О. І., Семко Ю. В.); § 2 у співавторстві (Ясинок М. М., Угриновська О. І., Семко Ю. В.)
Кройтор В. А.	гл. 2 § 1 у співавторстві (Степаненко Т. В.); § 3 у співавторстві (Ясинок М. М., Степаненко Т. В.); гл. 6 § 1 у співавторстві (Степаненко Т. В.)
Кіріяк О. В.	гл. 13
Степаненко Т. В.	гл. 2 § 1 у співавторстві (Кройтор В. А.); § 3 у співавторстві (Ясинок М. М., Кройтор В. А.); гл. 6 § 1 у співавторстві (Кройтор В. А.)
Семко Ю. В.	гл. 10 § 1 у співавторстві (Угриновська О. І., Верес І. Я.); § 2 у співавторстві (Ясинок М. М., Верес І. Я., Угриновська О. І.)
Запара С. І.	гл. 10 § 3
Угриновська О. І.	гл. 10 § 1 у співавторстві (Верес І. Я., Семко Ю. В.); § 2 у співавторстві (Ясинок М. М., Верес І. Я., Семко Ю. В.)
Рябченко Ю. Ю.	гл. 8 § 6
Феннич В. П.	гл. 8 § 2, 3, 4; гл. 9 § 2, 3, 4
Щербак С. В.	гл. 7 § 1
Ясинок Д. М.	гл. 2 § 4; гл. 4; гл. 5 § 1 та 3; гл. 6 § 3 та 4; гл. 7 § 2 та 3; гл. 8 § 1 та 5; гл. 9 § 5; гл. 14; гл. 16; гл. 17; гл. 18
Ясинок М. М.	гл. 1; гл. 3; гл. 5 § 2 та 4; гл. 6 § 2; гл. 9 § 1; гл. 11; гл. 12; гл. 15; гл. 2 § 3 у співавторстві (Кройтор В. А., Степаненко Т. В.) гл. 10 § 2 у співавторстві (Угриновська О. І., Верес І. Я., Семко Ю. В.)

Глава 13

Особливості доказування при розгляді справ в Європейському суді з прав людини

§ 1. Процедура доказування у Європейському суді з прав людини: аналіз положень Регламенту ЄСПЛ

Європейський суд з прав людини (надалі – ЄСПЛ) є інституційним механізмом, що дозволяє у процесуальній площині здійснювати контроль за дотриманням положень Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод країнами-учасницями, рішення якого – відповідно до ч. 4 ст. 10 ЦПК України – є джерелом права в нашій державі.

Основну роль у врегулюванні питань подання доказів і самої процедури доказування відіграє Регламент Європейського суду з прав людини від 04.11.1998 року (надалі – Регламент). Перші з таких положень розміщені у Главі V «Провадження після прийняття заяви», де окремі правила стосуються колективних та індивідуальних звернень. Зокрема, ч. 1 правила 5823 (міждержавні заяви) закріплено, що якщо палата⁴²⁹ вирішила прийняти заяву, подану згідно зі статтею 33 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, голова палати⁴³⁰ після консультацій із заінтересованими Договірними сторонами встановлює строк подання письмових зауважень по суті справи та надання додаткових доказів. Проте за згодою

⁴²⁹ Термін «палата» означає будь-яку палату у складі семи суддів, створену відповідно до пункту 1 статті 27 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (п.е) правила 1 Регламенту).

⁴³⁰ Вираз «голова палати» означає суддю, що головує в такій палаті (п.е) правила 1 Регламенту).

заінтересованих Договірних Сторін голова може видати розпорядження про те, що можна обійтися без письмової процедури.

Схожий порядок застосовується і до приватних звернень. Згідно правила 59–1 (індивідуальні заяви), після оголошення заяви, поданої згідно зі статтею 34 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, прийнятною палата або її голова можуть попросити сторони подати додаткові докази та письмові зауваження.

Як бачимо, ЄСПЛ визначає принцип процесуальної рівності сторін через надання сторонам судового процесу можливості ознайомитись з усіма пред'явленими доказами і зауваженнями та прокоментувати їх, навіть якщо вони надані незалежним представником державної юридичної служби з метою здійснення впливу на рішення суду (див. рішення ЄСПЛ у справі Жук проти України, по. 45783/05, від 21.10.2010 року). Поряд із цим, відповідно до абз. 3 п. 4 Листа Вищого господарського суду «Про Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, юрисдикцію та практику Європейського суду з прав людини» від 22.04.2016 № 01–06/1444/16, судові рішення, ухвалені господарським судом, може бути визнано ЄСПЛ доказом наявності порушення Україною прав та основних свобод заявника, викладених у Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод або в протоколах до неї.

Правило 99 Регламенту унормовує відносини між Судом⁴³¹ та Комісією⁴³² у справах, щодо яких Комісія збрала докази, але не змогла прийняти доповідь. У такому випадку, ч. 5 правила зобов'язує суд брати до уваги ті стенографічні записи, документацію та думку представників Комісії, що впливають із розслідування. При цьому, ЄСПЛ відзначає важливість того, щоб органи влади наводили деталізовані та переконливі підстави своєї відмови приймати доказ, запропонований заявником, особливо коли такий доказ має істотну важливість для результатів провадження, як у цій справі (див. рішення ЄСПЛ у справі Мала проти України, по. 4436/07, від 03.07.2014 року).

⁴³¹ Термін «Суд» означає Пленум Суду, Велику палату, секцію, палату, комісію або колегію у складі п'яти суддів, про яку йдеться в пункті 2 статті 43 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (п.г) правила 1 Регламенту).

⁴³² Термін «комісія» означає комісію у складі трьох суддів, створену відповідно до пункту 1 статті 27 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (п.ф) правила 1 Регламенту).

Палата має право, за клопотанням сторони або з власної ініціативи, вжити будь-який захід розслідування, який, на її думку, може допомогти з'ясуванню фактів у справі. Крім того, палата може звернутися до сторони з проханням подати документальні докази, а також вирішити заслухати як свідка або експерта чи в будь-якій іншій якості особу, докази або твердження якої, на її погляд, можуть допомогти у виконанні такого завдання, згідно Додатку до Регламенту 31, Правило А1 (Заходи розслідування).

Також Палата може звернутися до будь-якої особи чи інституції на власний вибір з проханням висловити думку або підготувати письмове повідомлення з приводу того чи іншого питання, якщо вона вважає це за необхідне у даній справі. Важливо, що оплата судових зборів та інших обов'язкових платежів, пов'язаних з поданням доказів та підготовкою позовних заяв, пояснень, відзивів, інших процесуальних документів здійснюється за рахунок коштів, передбачених на цю мету Мін'юсту в загальному фонді державного бюджету на відповідний рік окремою бюджетною програмою, згідно абз. 5 ч. 3 «Порядку фінансування витрат, пов'язаних із захистом прав та інтересів України під час урегулювання спорів, розгляду у закордонних юрисдикційних органах справ за участю іноземного суб'єкта та України, а також із забезпечення представництва України в Європейському суді з прав людини» від 05.08.2003 року № 1198.

На жаль, фінансування таких витрат і загальне виконання грошових зобов'язань за результатами відповідних рішень ЄСПЛ залишає бажати кращого. Серед способів урегулювання ситуації, у 2015 році Постановою Кабінету Міністрів України «Деякі питання виконання рішень судів, що гарантовані державою, а також рішень Європейського суду з прав людини» від 16.09.2015 року № 703 було реструктуризовано фактичну заборгованість обсягом до 7 544 562 370 гривень за рішеннями судів, виконання яких гарантовано державою, а також за рішеннями Європейського суду з прав людини, прийнятими за наслідками розгляду справ проти України, шляхом видачі фінансових казначейських векселів строком обігу до семи років з відстроченням платежів за такою заборгованістю на один рік та відсотковою ставкою 9,3 відсотка річних.

Після того як справу оголошено прийнятною або, за виняткових обставин, до моменту винесення ухвали щодо прийнятності

справи, палата може делегувати одного чи кількох своїх членів або інших суддів Суду для з'ясування обставин і фактів, розслідування на місці чи отримання доказів у якийсь інший спосіб. Палата може також доручити тій чи іншій особі чи інституції на власний вибір надавати такій делегації допомогу у визначений палатою спосіб, що регулюється Правилком А2 (Зобов'язання сторін стосовно заходів розслідування). Така допомога, яку Заявник та відповідна Договірна Сторона⁴³³ мають надати ЄСПЛ може виражатися у наступному:

– Договірна Сторона, на території якої делегація проводить розслідування на місці, створює для делегації відповідні умови для роботи і надає необхідну допомогу для належного проведення заходів.

– Договірна Сторона робить все необхідне для забезпечення пересування делегації в межах своєї території та піклується про всі необхідні заходи безпеки щодо її членів.

– Договірна Сторона повинна вжити заходів для виключення можливості негативних наслідків для особи чи організації, яка надає делегації будь-який доказ чи допомогу.

ЄСПЛ зазначає, що хоча, оцінюючи узгодження процедури прийняття доказів з принципом рівності сторін як складової ширшої концепції справедливості судочинства, він не має вирішувати, чи була обґрунтованою відмова суду прийняти подані заявником докази, велике значення надається зовнішнім ознакам суду та зростаючій чутливості громадськості до справедливого здійснення правосуддя (див. рішення ЄСПЛ у справі Олюджіч проти Хорватії, по. 22330/05, від 05.02.2009 року).

Наступна практична рекомендація Регламенту 40 стосується письмового змагального процесу і форми поданих документів. Зокрема у ст. 8 цього розділу Регламенту міститься аналогічна до приписів національного законодавства вимога щодо обов'язкового зазначення кожного доказу, згадуваного у змагальних паперах чи долучених до них. Водночас, ЄСПЛ зазначає, що, навіть якщо національний суд володіє певною межею розсуду, віддаючи перевагу тим чи іншим доводам у конкретній справі та приймаючи докази

⁴³³ терміни «сторона» і «сторони» означають: 1) Договірні Сторони, що є заявником та відповідачем; 2) заявника (особу, неурядову організацію або групу осіб), що подав скаргу відповідно до статті 34 Конвенції про захист основних прав людини та основоположних свобод (п. п) Регламенту).

на підтримку позицій сторін, суд зобов'язаний мотивувати свої дії та рішення (див. рішення ЄСПЛ у справі Олюджіч проти Хорватії, по. 22330/05, від 05.02.2009 року).

Якщо ж разом зі змагальними паперами сторона подає документи та/або інші речові докази, кожний такий доказ має міститися в переліку, що додається окремо. У зв'язку з цим, ЄСПЛ повторює, що хоча ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод й гарантує право на справедливий судовий розгляд, у ній не викладено правил прийнятності доказів чи способів їх оцінювання, що належать до сфери регулювання національного законодавства та національних судів. Так само національні органи влади, і, зокрема суди, в першу чергу повноважні тлумачити національне законодавство, і ЄСПЛ не намагатиметься замінити їх тлумачення своїм, якщо у справі не спостерігатиметься свавільне тлумачення. Цей принцип діє і щодо застосування процесуальних норм щодо виклику свідків сторонами. У зв'язку з цим ЄСПЛ ще раз повторює, що він не уповноважений замінювати своєю оцінку фактичних обставин, зроблену національними судовими органами. Проте відповідно до прецедентної практики ЄСПЛ вимога справедливості судового розгляду включає спосіб, у який було отримано та представлено докази. Завдання ЄСПЛ – установити, чи провадження в цілому, включно зі способом отримання і представлення доказів, було справедливим у розумінні п. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Відповідно до ст. 16 (Розд. III «Загальні положення» Регламенту), кожна сторона повинна подбати про те, щоб змагальні папери та будь-які супровідні документи чи докази вчасно надійшли до канцелярії Суду. Визначаючи, чи було провадження у справі загалом справедливим, також має враховуватись, чи було дотримано прав на захист. Слід, зокрема, розглянути, чи заявникові була надана можливість спростувати достовірність доказів і заперечити проти їх використання. Крім того, має бути врахована якість таких доказів і, зокрема, те, чи породжують обставини, за яких вони були отримані, будь-який сумнів щодо їхньої достовірності й точності. При тому, що питання справедливості розгляду не обов'язково постає у разі відсутності будь-яких інших матеріалів на підтвердження отриманих доказів, слід мати на увазі, що у разі, якщо доказ має дуже вагомий характер і якщо відсутній ризик його недостовірності

сті, необхідність у підтверджувальних доказах відповідно зменшується (див. рішення ЄСПЛ у справі Яременко проти України, по. 32092/02, від 12.06.2008 року).

Підсумовуючи все вищенаведене, вважаємо за доцільне констатувати, що незважаючи на чисельні карантинні обмеження, пов'язані з поширенням COVID-19, котрі накладають свій відбиток на всі сфери життєдіяльності українського суспільства (в тому числі і у контексті досліджуваного питання⁴³⁴), в цілому можна констатувати, що законодавче поле України є досить адаптивним до виконання вимог ЄСПЛ і містить чимало нормативно-правових актів, покликаних упорядковувати процедури визнання та виконання рішень ЄСПЛ, а саме:

- Закон України «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень» від 05.06.2012 року № 4901-VI
- Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23.02.2006 року № 3477-IV
- Закон України «Про реалізацію осіб на виконання рішень Європейського суду з прав людини» від 28.02.2014 року № 839-VII
- Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання виконання рішень судів, що гарантовані державою, а також рішень Європейського суду з прав людини» від 16.09.2015 року № 703
- Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку фінансування витрат, пов'язаних із захистом прав та інтересів України під час урегулювання спорів, розгляду у закордонних юрисдикційних органах справ за участю іноземного суб'єкта та України, а також із забезпечення представництва України в Європейському суді з прав людини» від 05.08.2003 року № 1198
- Наказ Міністерства юстиції України «Про затвердження Порядку взаємодії Державної виконавчої служби України та Секретаріату Урядового уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини під час забезпечення представництва України в Європейському суді з прав людини та виконання рішень Європейського суду з прав людини» від 24.09.2013 року № 1642/24174
- Лист Вищого господарського суду «Про рішення Європейського суду з прав людини, яке набуло статусу остаточного» від 14.11.2013. № 01–06/1645/13

⁴³⁴ У березні 2020 року мали відбутися парламентські слухання на тему «Проблеми виконання Україною рішень Європейського суду з прав людини», призначені Постановою Верховної Ради України від 14.01.2020 року № 453-IX.

– Лист Вищого господарського суду «Про Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, юрисдикцію та практику Європейського суду з прав людини» від 22.04.2016 року № 01–06/1444/16

– Порядок реструктуризації заборгованості за рішеннями судів, виконання яких гарантовано державою, а також за рішеннями Європейського суду з прав людини, прийнятими за наслідками розгляду справ проти України, фінансовими казначейськими векселями, затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 16.09.2015 року № 703 та ін.

§ 2. Органи та особи, що задіяні в роботі Європейського суду з прав людини та виконанні його рішень на території України

Судді Європейського суду з прав людини від України

Кандидати на посаду суддів від України обираються згідно з умовами Положення про проведення конкурсу з добору кандидатів для обрання суддею Європейського суду з прав людини від України, затвердженого Указом Президента України від 10.06.2019 р. № 356/2019.

Для проведення конкурсу з добору кандидатів для обрання суддею Європейського суду з прав людини від України (далі – Конкурс) утворюється Комісія для проведення конкурсу з добору кандидатів для обрання суддею Європейського суду з прав людини від України (далі – Комісія_1), персональний склад якої затверджується Президентом нашої держави.

Склад Комісії_1 формується з числа фахівців у галузі міжнародного права, які мають високу кваліфікацію і значний досвід роботи у цій галузі, у тому числі провідних вчених, представників міжнародних організацій та всеукраїнських громадських об'єднань, діяльність яких спрямована на захист прав людини і основоположних свобод. Всі вони працюють на громадських засадах, на безоплатній основі і не мають права делегувати свої повноваження іншим особам. Діяльність Комісії_1 ґрунтується на засадах незалежності, від-

критості та прозорості процедури добору кандидатів для обрання суддею Європейського суду з прав людини від України.

Конкурс проводиться з додержанням принципу рівності прав конкурсантів незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання або інших ознак та з урахуванням вимог резолюцій і рекомендацій Парламентської Асамблеї Ради Європи.

Кандидатом для обрання суддею Європейського суду з прав людини від України може бути особа, яка:

- має високі моральні якості;
- має вищу юридичну освіту не нижче ступеня магістра (або прирівняну до неї вищу освіту за освітньо-кваліфікаційним рівнем спеціаліста), здобуту в Україні, чи вищу юридичну освіту відповідного ступеня, здобуту в інших державах, і не менш як десять років стажу професійної діяльності у сфері права та/або досвіду наукової чи науково-педагогічної діяльності у цій сфері, та/або досвіду діяльності у галузі захисту прав людини і основоположних свобод;
- має ґрунтовні знання положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, протоколів до неї та практики Європейського суду з прав людини;
- вільно володіє однією з офіційних мов Ради Європи (англійською або французькою) та має знання другої офіційної мови Ради Європи (відповідно французької або англійської) на рівні, достатньому для читання та розуміння змісту тексту.
- Не може бути кандидатом для обрання суддею Європейського суду з прав людини від України особа, яка:
  - на момент подання документів для участі у конкурсі досягла 65 років;
  - визнана судом обмежено дієздатною або недієздатною;
  - має хронічні психічні чи інші захворювання, що перешкоджають виконанню обов'язків судді;
  - має судимість, якщо ця судимість не погашена і не знята в установленому законом порядку;
  - піддавалася адміністративному стягненню за корупційне або пов'язане з корупцією правопорушення – протягом трьох років з дня набрання відповідним рішенням суду законної сили.

Сама процедура відбору суддів відбувається у формі конкурсу, що оголошується указом Президента України і проводиться за такими етапами:

1) прийом документів від осіб, які бажають взяти участь у конкурсі, та їх попередній розгляд на відповідність вимогам, установленим цим Положенням;

2) проведення тестування осіб, допущених до участі у конкурсі, щодо визначення рівня володіння ними офіційними мовами Ради Європи;

3) проведення співбесіди;

4) відбір кандидатів.

Для участі у конкурсі особа, яка має намір взяти у ньому участь, у тридцятиденний строк з дня набрання чинності указом Президента України, яким оголошено конкурс, подає до Комісії_1 (вул. Банкова, 11, м. Київ, 01220) такі документи:

1) написану власноруч письмову заяву про участь у конкурсі;

2) автобіографію;

3) мотиваційний лист, у якому викладаються мотиви бути суддею Європейського суду з прав людини від України;

4) копію паспорта громадянина України (а для іноземців чи осіб без громадянства – копію паспортного документа іноземця);

5) копію диплома про вищу юридичну освіту (з додатками), здобуту в Україні, та/або копії документів про вищу юридичну освіту, здобуту за кордоном;

6) копії документів про науковий ступінь, вчене звання (за наявності);

7) копії документів, що підтверджують стаж професійної діяльності у сфері права, та/або досвід наукової чи науково-педагогічної діяльності у цій сфері, та/або досвід діяльності у галузі захисту прав людини і основоположних свобод;

8) написану власноруч письмову заяву про відсутність обставин, зазначених в абзацах восьмому – одинадцятому пункту 4 цього Положення;

9) письмову згоду на обробку персональних даних.

Особи, які мають намір взяти участь у конкурсі, також можуть подати до Комісії_1 додаткову інформацію стосовно своєї освіти, досвіду роботи, професійного рівня і репутації (копії документів про підвищення кваліфікації, наукові публікації, рекомендації тощо).

Копії документів, що подаються до Комісії_1, мають бути завірені в установленому порядку.

Комісія розміщує на веб-сайті Офіційного інтернет-представництва Президента України список осіб, які подали документи для участі в конкурсі і допущені до нього, не пізніше наступного робочого дня з дня надходження таких документів.

Проведення тестування учасників конкурсу щодо визначення рівня володіння ними офіційними мовами Ради Європи забезпечує Міністерство закордонних справ України, яке інформує Комісію_1 про результати тестової перевірки. Наступним етапом є співбесіда, яка проводиться у п'ятнадцятиденний строк після отримання від Міністерства закордонних справ України результатів тестування щодо визначення рівня володіння учасниками конкурсу офіційними мовами Ради Європи.

Інформація про дату, час і місце проведення співбесіди розміщується Комісією_1 на веб-сайті Офіційного інтернет-представництва Президента України.

За результатами співбесіди Комісія_1 шляхом відкритого голосування простою більшістю голосів від її складу відбирає трьох кандидатів для обрання суддею Європейського суду з прав людини від України. У разі рівного розподілу голосів вирішальним є голос голови Комісії_1.

Список відібраних кандидатів не пізніше наступного робочого дня після прийняття рішення за результатами проведеного конкурсу оприлюднюється на веб-сайті Офіційного інтернет-представництва Президента України. Водночас, Голова Комісії_1 подає список відібраних кандидатів до Міністерства закордонних справ України для подальшого внесення в установленому порядку до Ради Європи. Про остаточні результати конкурсу голова Комісії_1 інформує Президента України.

Комісія з питань виконання рішень Європейського суду з прав людини

У квітні 2020 року в Україні було утворено Комісію з питань виконання рішень Європейського суду з прав людини (надалі – Комісія_2), що була затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 01.04.2020 року № 258. До основних завдань діяльності Комісії_2 входить:

1) розроблення механізмів усунення системних і структурних проблем, констатованих у рішеннях Європейського суду у справах проти України, та запобігання виникненню таких проблем у майбутньому;

2) підготовка та подання Кабінетові Міністрів України пропозицій щодо:

– виконання рішень Європейського суду у справах проти України, а також відповідних рішень Комітету міністрів Ради Європи про вжиття заходів на їх виконання;

– спрямування дій центральних органів виконавчої влади і забезпечення їх взаємодії з метою повного та ефективного виконання рішень Європейського суду у справах проти України, а також з метою ухвалення Комітетом міністрів Ради Європи Остаточної резолюції про виконання кожного конкретного рішення Європейського суду у справі проти України;

3) удосконалення нормативно-правової бази з метою виконання рішень Європейського суду.

Для досягнення поставлених завдань виконує наступні функції:

1) вивчає результати діяльності центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій з питань виконання рішень Європейського суду у справах проти України;

2) готує пропозиції щодо формування і реалізації державної політики стосовно подолання проблеми, констатованої Європейським судом у рішенні проти України, розробляє загальну стратегію, а також план дій на її виконання;

3) розробляє пропозиції (рекомендації) з метою повного та ефективного виконання рішень Європейського суду та за результатами своєї роботи подає їх Кабінетові Міністрів України;

4) бере участь у розробленні проектів нормативно-правових актів з питань, що належать до її компетенції.

В ході цієї діяльності Комісія наділена такими правами:

1) отримувати необхідну інформацію від центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій;

2) залучати до участі у своїй роботі представників центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій (за погодженням з їх керівниками), а також незалежних експертів (за згодою) для виявлення причин виникнення структурної та/або системної проблеми, констатованої Європейським судом у справах проти України.

Уповноважений у справах Європейського суду з прав людини

Уповноважений у справах Європейського суду з прав людини є заступником Міністра юстиції України і діє згідно одноіменного Положення, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 31 травня 2006 року № 784.

Уповноважений у справах Європейського суду з прав людини є посадовою особою Міністерства юстиції, на яку покладено повноваження щодо здійснення представництва України в Європейському суді з прав людини (далі – Суд) під час розгляду справ про порушення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція), координації виконання його рішень, а також інформування Комітету міністрів Ради Європи про хід виконання рішень Суду.

Уповноважений у справах Європейського суду з прав людини (далі – Уповноважена особа) у своїй діяльності керується Конституцією України, законами України, актами Президента України, Кабінету Міністрів України, міжнародними договорами України, Регламентом Суду та цим Положенням.

Уповноваженою особою призначається особа, яка є громадянином України, має вищу юридичну освіту, стаж роботи в галузі права не менш як три роки, володіє однією з офіційних мов Ради Європи.

Основними завданнями Уповноваженої особи є:

1) здійснення представництва України в Суді під час розгляду справ про порушення нею Конвенції, справ за заявами України стосовно порушення Конвенції іншими Договірними Сторонами, а також як третьої сторони під час розгляду справ за заявами громадян України або юридичних осіб – резидентів України проти інших Договірних Сторін;

2) координація роботи, пов'язаної з підготовкою матеріалів для розгляду справ у Суді та виконанням його рішень, співпраця з цією метою з іншими державними органами, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями;

3) підготовка і внесення на розгляд Суду необхідних матеріалів, участь у слуханні справ, які ним розглядаються;

4) інформування Комітету міністрів Ради Європи в установленому ним порядку про хід виконання Україною рішень Суду у справах, в яких Україна є стороною;

5) аналіз обставин, що призвели до порушення Конвенції, та розроблення пропозиції щодо здійснення заходів, спрямованих

на усунення недоліків системного характеру, констатованих у рішеннях Суду;

б) організація роботи із створення необхідних умов для проведення Судом розслідування у справі про порушення Конвенції та вжиття заходів відповідно до Регламенту Суду;

7) подання необхідної інформації уповноваженим особам, які проводять перевірку дотримання Конвенції.

Поряд із цим, Уповноважена особа відповідно до покладених на неї завдань:

– вивчає факти та обставини справи про порушення Конвенції відповідно до запитів Суду;

– відповідає в установленому порядку на запити Суду, надає докази, надсилає повідомлення та додаткові письмові зауваження, а також іншу інформацію у справах про порушення Конвенції;

– надсилає до державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій запити стосовно надання матеріалів та інформації у справах про порушення Конвенції;

– координує роботу з підготовки пропозицій з організаційно-правових, процедурних та інших питань, пов'язаних із здійсненням представництва України в Суді та виконанням його рішень;

– визначає заходи, необхідні для створення умов для проведення Судом розслідування у справах про порушення Конвенції;

– визначає порядок вжиття заходів відповідно до Регламенту Суду;

– виступає доповідачем під час розгляду в Суді справ щодо порушення Конвенції та/або організовує залучення з цією метою представників відповідних державних органів, юридичних радників, зокрема іноземних;

– вживає заходів на виконання вказівок, наданих Судом відповідно до правила 39 Регламенту Суду;

– координує виконання рішень Суду;

– на умовах, визначених міжвідомчою робочою групою, надсилає до Суду пропозиції щодо дружнього врегулювання спору або односторонню декларацію;

– готує і подає Комітету міністрів Ради Європи в установленому ним порядку інформацію та звіти про хід виконання рішень Суду у справах, в яких Україна є стороною;

– подає Мін'юсту пропозиції щодо методики проведення експертизи проектів законів та підзаконних актів, а також актів законодавства на відповідність Конвенції та практиці Суду;

– розробляє пропозиції до навчальних програм з вивчення Конвенції та практики Суду;

– подає державним органам та органам місцевого самоврядування пропозиції щодо можливих шляхів запобігання порушенням прав людини в Україні;

– вживає за необхідності заходів для залучення в установленому порядку представників державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, а також юридичних радників, примирювачів, фахівців, експертів, зокрема іноземних, для здійснення представництва України в Європейському суді з прав людини та координації виконання його рішень;

– виконує за дорученням Міністра юстиції інші функції.

Водночас, Уповноважена особа має право:

1) звертатися із запитом до державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій та отримувати від них необхідні матеріали та інформацію;

2) ініціювати утворення експертних та робочих груп, залучення спеціалістів, науковців та юридичних радників, примирювачів, фахівців, експертів, у тому числі іноземних, до вирішення питань, що належать до його компетенції;

3) звертатися до державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій із запитом щодо надання матеріалів та інформації, необхідних для забезпечення представництва України в Суді, координації виконання його рішень та інформування Комітету міністрів Ради Європи, а також щодо створення необхідних умов для проведення Судом розслідування у справі про порушення Конвенції та вжиття заходів відповідно до його Регламенту.

Діяльність Уповноваженого забезпечує Секретаріат, а на регіональному рівні – представники Уповноваженої особи, що працюють у складі міжрегіональних територіальних органів Мін'юсту і очолюють регіональні відділення Секретаріату Уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини.

Діяльності Уповноваженої особи, пов'язаній з роботою у Суді, а також з інформуванням Комітету міністрів Ради Європи про хід виконання рішень Суду, сприяє МЗС через Постійне представництво України при Раді Європи.

Наукове видання

ТЕОРІЯ ДОКАЗОВОГО ПРАВА

*Науково-практичний посібник
(монографія)*

*За загальною редакцією
доктора юридичних наук, професора,
академіка Академії наук Вищої школи України
М. М. Ясинка*

Відповідальний за випуск
Комп'ютерна верстка
Обкладинка

О. В. Діордійчук
Д. М. Алексєєв
В. С. Жиборовський

Підписано до друку 07.07.2021 р. Формат 60 x 84 ¹/₁₆.
Папір офсетний. Гарнітура «Times New Roman».
Друк офсетний. Умови.-друк. арк. 24,76.

Видавництво «Алерта»
04210, м. Київ, а/с 112.

Тел.: (044) 223-15-25, 223-15-30; (099) 607-97-62.
E-mail: alerta.pravovaednist@gmail.com, веб-сайт: www.alerta.kiev.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 788 від 29.01.2002 р.

ТЕОРІЯ ДОКАЗОВОГО ПРАВА

Даний науково-практичний посібник (монографія) ввібрав в себе сучасні наукові дослідження та практичні напрацювання у сфері найскладнішої частини судового процесу – судового доказування. В даній роботі доказове право розглядається як комплексна система міжгалузево-спеціалізованої підгалузі процесуального права, яка має свою правову природу та місце в теорії процесуального права. Доказове право як окрема самостійна дисципліна поділена на загальну, особливу та спеціалізовану частини. В кожній такій частині викладено як теоретичні, так і практичні напрацювання, які дають подальший розвиток науки про докази та доказування у сфері цивілістичних галузей процесуального права.

ІА ПРОВОА
ЄДНІСТЬ
РЕДАКЦІЯ
ЮРИДИЧНИХ
ВИДАНЬ

